

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA
POPORULUI ROMÂN.

Nr. VII.

Sibiiu, Iulie — August 1899.

Anul XXX.

Producțiunea noastră literară.

*(Raportul secretarului I despre mișcarea literară română din patrie
dela 1 Iulie 1898—1 Iulie 1899).*

Raportul de față este al patrulea ce — în sensul dispozițiilor luate la anul 1895 în Blaj — se presintă adunării generale a Asociațiunii despre producțiunea literară română din patrie.

Scopul urmărit de aceste rapoarte, precum și considerațiunile ce se impun raportorului în vederea aceluși scop, au fost expuse și stabilite, pe baza concluzelor adunării generale și ale comitetului central, cu destulă precisiune în rapoartele din anii trecuți.

Dacă cu toate aceste revenim din nou la această chestiune, cauza este a se căuta în împrejurarea, că raportul nostru literar în timpul mai nou a atras tot mai mult atențiunea cercurilor preocupate de mersul literaturii române, și a dat ansă la observări, ce datori suntem a nu le trece cu vederea.

Nu numai pressa noastră de dincoace, ci și organe publicistice ale Românilor din alte țări, între cari anume și cele mai de frunte reviste științifice și literare, au consacrat raportului nostru articole mai aprofundate,*) cari însă în parte au trecut cu vederea scopul special al acestor rapoarte, cât și considerațiunile de cari trebuie să ținem cont chiar cu privire la scopul urmărit.

*) Veđi între altele „Convorb. lit.“, an. XXXIII, Nr. 1, pag. 75; Rev. „Tinerimea Română“, vol. II., fasc. II, pag. 203.

Acestei împrejurări trebuie să atribuim în deosebi și observările, cu cari a fost aprețiat raportul nostru în valoroasele „Convorbiri literare“.

Pentru aceasta, cât și în urma observării unei foi de dincoaice, că repertoriile raportului nostru cuprind și scrieri atât de neînsemnate, încât nu merită a fi considerate ca produse literare, — ne vedem îndemnați a accentua din nou, că scopul acestui raport — conform principiilor stabilite de organele Asociațiunii noastre — este: *a semnală prin studiu critic, în liniamente generale și fără a intra în aprețierea singuraticelor publicațiuni, an de an direcțiunea și fazele dezvoltării mișcării noastre literare*, ca deoparte să designeze locul unde, și mijloacele prin cari Asociațiunea ar pute contribui de-a dreptul la înaintarea literaturii noastre și la suplinirea lacunelor ce arată; iar de altă parte, prezentând o oglindă fidelă a vieții intelectuale a poporului nostru, să servească instituțiunii noastre ca directivă la întocmirea problemelor și dezvoltarea activității sale pentru ocrotirea și înaintarea intereselor culturale ale poporului român.

Cât pentru repertoriile bibliografice, acelea sunt unul din cele mai indispensabile și importante izvoare auxiliare pentru evaluarea producțiunii literare. Acestui scop vor corespunde cu atât mai perfect, cu cât vor fi mai complete. Din această cauză, și deoare-ce la noi lipsesc cu totul alte publicațiuni bibliografice, credem de importanță deosebită a continua cu enumerarea tuturor publicațiunilor apărute în fie-care ram, fără considerare la extensiunea ori valoarea lor internă.

După aceste observări trecem la aprețierea producțiunii literare a anului trecut.

* * *

In genere producțiunea literară română din patrie în ultimul an arată un nou și îmbucurător progres.

Stările mișcării noastre literare, în comparație cu însemnătatea noastră numerică și cu progresele noastre pe teren cultural, ce e drept, nici pe departe nu sunt mulțămitoare. Inșă ținând cont de stările cu totul deplorabile ale trecutului și cu faptul, că de un șir de ani acele neajunsuri dispar tot mai mult și că producțiunea noastră literară, atât după dimensiunile ei externe, cât și după valoarea internă, este în

continuă și progresivă creștere, tabloul următor al producțiunii anului trecut, va trebui să ne mulțamească.

Anume au apărut la noi dela 1 Iulie 1898 până la 1 Iulie 1899 :

Scrieri	origi- nale	tradu- ceri	la olaltă	Dife- riența față cu anul 1897/8	Exten- siunea în coale de tipar	Tiragiu total în exempl.	Prețul pentru câte un exemplar		Observări		
							fl.	or	Ediții inoite	Retipă- riri din foi	Opere ilustr.
didactice . . .	30	—	30	+ 1	245	71,000	16	81	14	—	—
pedag. și alte scr. școlare . . .	11	—	11	+ 1	79	5,430	1	80	—	—	—
bisericesci . . .	13	—	13	— 2	79	26,900	7	43	3	—	—
beletristice și poporale . . .	15 17	1 —	16 17	— 1	168 60	12,150 39,000	10 3	85 83	1 2	4 —	— —
istorice (și înrud.)	10	4	14	+ 7	107	9,400	8	28	—	3	—
economice . . .	5	1	6	—	61	4,050	4	15	1	2	1
diverse	5	2	7	+ 4	90	8,500	13	—	—	1	1
calendaristice . .	12	—	13	+ 1	112	50,400	5	69	11	—	9
La olaltă .	119	8	127	+ 11	1001	226,830	71	84	32	10	11
Față cu an. 1897/8	+ 10	+ 1	+ 11	—	+ 37	-25,220	+ 2	84	+ 13	- 5	- 8

Acest tablou, compus tot după normele observate și în anii premergători, va fi aprețiat mai pe larg în capitolele următoare despre diferitele ramuri literare. Anticipând aici numai observarea, că scăderea ce o arată tabloul nostru cu privire la tiragiul total al publicațiunilor apărute în comparație cu anul de mai nainte, privesce numai manualele didactice și după cum se va vedé, nu este de importanță și nu are nici un caracter îngrijitor, — putem constata, că în liniamente generale *direcțiunea mișcării noastre literare — cu puține ameliorări — a rămas și de astădată nealterată și că progresul constatat în rapoartele premergătoare, se menține cu o fermitate mulțămitoare.*

Literatura bisericească.

Literatura bisericească a fost atinsă în rapoartele noastre mai mult numai pentru completarea tabloului, ce îl dăm despre mișcarea literară a Românilor din patrie. Am plecat anume din punctul de vedere, că literatura bisericească are în autoritățile bisericilor române factorii cei mai chemați și

competenți a o sprijini și controla, și astfel nu este avisată la concursul ce i-l-ar pute da o asociațiune particulară ca a noastră.

Cu toate aceste ne vedem îndemnați a insista de astădată și la acest loc asupra unor momente, a căror importanță trece preste cadrul chestiunilor strict bisericesci și atinge interese mai generale ale poporului nostru.

Pentru justificarea observărilor, ce le vom face, lăsăm să premeargă următorul repertoriu al publicațiunilor aparținătoare acestui ram :

- Anghira mântuirii**, cârtică de rugăciuni, ediț. IV, 16°, pag. 202, prețul fl. —.35, Tipografia diecesană, Gherla.
- Bota, Ioan: Izvorul preceștii**, canon de rugăciuni, ediț. I, 8°, pag. 32, prețul fl. —.12, Librăria Ciurcu, Brașov.
- Carte de rugăciuni**, ediț. II, 16°, pag. 104, prețul fl. —.20, Tipografia diecesană, Gherla.
- Cristea, Elie, Dr.: Articolul de lege XIV: 1898**, ediț. I, 8°, pag. 22, prețul fl. —.20, Tipogr. archidieceșană, Sibiu.
- **Ordinațiunea minist. p. art de lege XIV: 1898**, ediț. I, 8°, pag. 24, Tipografia archidieceșană, Sibiu.
- Istoria P. C. V. Maria dela Nicula**, ediț. I, 8°, pag. 23, prețul fl. —.10, Tipografia Aurora, Gherla.
- Momente memorabile la alegerea de metropolit**, ediț. I, 8°, pagina 40, Tipografia archidieceșană, Sibiu.
- Octichul cel mic**, ediț. I, 8°, pag. 340, prețul fl. —.35, Librăria Ciurcu, Brașov.
- Popoviciu, George, Dr.: Religiunea și știința**, ediț. I, 8°, prețul fl. —.25, Librăria diecesană, Caransebeș.
- **Cuvântări bisericesci**, ediț. I, 8°, prețul fl. 2.50, Tipogr. diecesană Caransebeș.
- Protocolul sinodului archidieceșan, 1898**, ediț. I, 8°, pag. 162, prețul fl. 1.—, Librăria archidieceșană, Sibiu.
- Protocolul sinodului eparchial din Arad, 1898**, ediț. I, 8°, pag. 82, prețul fl. 1.—, Librăria diecesană, Arad.
- Taina celor 12 Vineri mari**, ediț. I—II, 8°, pag. 30, prețul fl. —.10, Tipografia Minerva Orăștie.

Au apărut deci în totală 13 publicațiuni de literatură bisericescă, cari au o extensiune de 79 coale de tipar și au fost editate la oaltă în 26,900 exemplare, față cu anul premergător aceste cifre presintă o scădere de 100 coale de tipar la extensiune, și o creștere de 2100 exemplare la tirajul scrierilor.

Ce privesce publicațiunile de materie bisericescă ale *pressei periodice*, — cu toate că aproape a treia parte a organelor noastre ȋjaristice sunt foi bisericesci, — avem de remarcat foarte puține publicațiuni de valoare mai mare.

Din „*Unirea*“: Boroș, I. *Unirea Românilor din părțile Sătmărene în secl. XIV* (Nr. 2—10), *Credința vecherilor creștine celor d'întăiu în fecioria Născătoarei de Dumnezeu* (Nr. 48—52); *Despre iconografia bizantină* (Nr. 25—45); *Inceputurile picturii creștine* (Nr. 9—20). — Din „*Telegraful Român*“: *Chrisoavele pe cari își bazează biserica Sf. Nicolae din Brașov-Scheiu îndreptățirea de a pretinde despăgubire dela Statul român* (Nr. 115 și 121). — Din „*Biserica și școala*“: *Biserica rom. dela 1700—1763* (Nr. 47—50). *)

La aprețierea acestui repertoriu nu vom pute trece cu vederea următoarele momente mai importante:

Istoria bisericească este prea puțin cultivată la noi, un defect care trebuie regretat cu atât mai mult, pentru-că istoria bisericilor noastre este atât de strîns legată de istoria nu numai culturală ci și politică a poporului nostru, încât formează — la noi mai mult decât la alte popoare — o parte integrantă și momentuoasă a istoriei noastre generale. Această împrejurare ne îndreptățesce a cere dela cercurile noastre bisericesci, ca și dinsele, în cadrul competenței lor, să dea o atențiune mai mare și un sprijin mai eficace cultivării istoriei noastre bisericesci, și prin aceasta să promoveze și completeze acțiunea începută de cercurile lumesci pentru înaintarea istoriografiei române.

Presă periodică bisericească, care în comparațiune atât cu prețul celorlalte foi românesci, cât și cu prestațiunile sale, este peste măsură scumpă, și față cu care prin urmare se pot formula pretenții mai riguroase, nu ocupă în materie de literatură bisericească un rol destul de important și prin urmare nu justifică jertfele, ce pentru susținerea ei se detrag dela celelalte organe publicistice.

Precum în anii premergători, tot astfel și de astădată lipsesc în repertoriul bibliografic al acestui ram *scrierile religioase-morale*, atât de importante pentru un popor, care, ca și al nostru, stă pe o treaptă culturală mai înapoiată. Asociațiunea, care în timpul mai nou a început a împărți cu ocaziunea adunărilor sale cărți poporane, între cari fără îndoială cele mai corespunzătoare ar fi scrierile religioase-morale pentru popor, — vădînd lipsa aproape totală a acestora, a publicat un concurs pentru lucrări de această natură și cu scrierile ce se vor premia va pune bazele unei biblioteci populare proprii. În această direcțiune Asociațiunea de asemenea cere și așteaptă concursul cercurilor bisericesci.

*) Cf. și articolele înșirate la capitolul referitor la literatura istorică.

Literatura didactică și școlară.

Publicațiunile didactice, pedagogice și școlare și de astădată represintă ramul cel mai bogat al literaturii noastre,

Causele prosperității acestui ram literar, după cum am arătat de repetite-ori în rapoartele noastre premergătoare, sunt a se căuta în împrejurarea, că deoparte școalele noastre au trebuință imperioasă de manuale, iar de altă parte că din cauza creșterii continue a numărului elevilor români de școală, cari sub nici o condițiune nu se pot lipsi de manualele prescrise, — acest ram al literaturii noastre a devenit foarte lucrativ.

Chiar aceste împrejurări impun însă autorităților noastre școlare datoria, de a îngrijii ca producțiunea de manuale didactice să nu fie degradată la rolul unei meserii, și au fost binecuvântate motivele, pentru cari am cerut de repetite-ori, ca cercurile competente să observe cea mai mare rigoare la aprobarea cărților de școală.

Deși acest memento nici de astădată nu e de prisos, putem constata totuși faptul îmbucurător, că — după-cum arată critica competentă — deodată cu creșterea numerică a producțiunii acestui ram, crește și valoarea internă a scrierilor publicate.

Anume au apărut:

I. Manuale didactice:

- Abc-dariu** pentru școalele confesionale gr.-cat. din diecesa Gherlei, ediț. IX, 8°, pag. 80, prețul fl. —20, Tipografia diecesană, Gherla.
- Alexandrescu, St. E.:** **Cartea copiilor**, ediț. I, 8°, pag. 206, prețul fl. —40, Tipografia archidiecesană, Sibiu.
- Barbu, Petru, Dr.:** **Istoria bisericii creștine** (pentru școalele medii), ediț. II, 8°, pag. 112, prețul fl. —50, Tipografia diecesană Caransebeș.
- Ceonia Teodor:** **Aritmetica generală și specială**, ediț. I, 8°, pag. 401, prețul fl. 2.—, Tipografia diecesană, Arad.
- Chirilă, E. și Viciu, Em.:** **Fisica** pentru școalele populare, ediț. I, 8°, pag. 110, prețul fl. —30, Tipografia seminarială, Blaj.
- Conducătorul tinerimei școlare în rugăciuni și cântări bisericesci**, ediț. I, 16°, pag. 86, prețul fl. —20, Tipografia diecesană, Gherla.
- Crișan, Dr. I. și Putnoky N.:** **Carte de cetire maghiară**, 8°, pag. 146, prețul fl. 1.—, Tipografia archidiecesană, Sibiu.
- Crișan, Dr. I. și Putnoky N.:** **Gramatica limbei maghiare**, 8°, pag. 168, prețul fl. 1.—, Tipografia archidiecesană, Sibiu.
- Dariu, Ioan:** **Geografia patriei și elem. din geografia univ.**, pentru școalele populare, ediț. V, 8°, pag. 92, prețul fl. —30, Librăria Ciurcu, Brașov.

- Dariu, I. și Dogariu D.: Elemente din Geometrie*, ediț. II, 8°, pag. 48, Prețul fl. —.25, Librăria Ciurcu, Brașov.
- Goldiș, Vasilie: Elemente de Constituțiunea patriei*, 8°, pag. 56, prețul fl. —.20, Libr. Ciurcu, Brașov.
- Hosszu, Vas. Dr.: Manual de Psihologie și Logică*, ediț. 8°, pag. 207, prețul fl. 1.20, Tipografia seminarială, Blaj.
- Învățătura creșt. sau Catechismul mare**, pentru tiner. gr.-cat., ediț. III, 8°, pag. 284, prețul fl. —.60, Tipografia diecesană, Gherla.
- Învățătura creșt. sau Catechismul de mijloc**, pentru tiner. gr.-cat., ediț. IX, 8°, pag. 84, prețul fl. —.20, Tipografia diecesană, Gherla.
- Învățătura creșt. sau Catechismul mic**, pentru tiner. gr.-cat., ediț. XVII, 8°, pag. 32, prețul fl. —.10, Tipografia diecesană, Gherla.
- Istoria biblică, Test. vechiu**, pentru școalele populare elementare din diecesa Gherlei, ediț. I, 8°, pag. 68, prețul fl. —.25, Tipografia diecesană, Gherla.
- Istoria biblică, Test. vechiu**, pentru școalele populare superioare, prepar. și școal. medii gr.-cat, ediț. IV, 8°, pag. 142, prețul fl. —.30, Tipografia diecesană, Gherla.
- Istoria biblică, Test Nou**, pentru școalele populare elementare din diecesa Gherlei, ediț. I, 8°, pag. 56, prețul fl. —.25, Tipografia diecesană, Gherla.
- Istoria biblică, Test. Nou**, pentru școalele populare superioare din diecesa Gherlei, ediț. IV, 8°, pag. 116, prețul fl. —.30, Tipografia diecesană, Gherla.
- Maniușiu: Geografia*, ediț. I, 8°, pag. 64, prețul fl. —.20, Tipografia diecesană, Caransebeș.
- Muntean, G.: Abc-dariu*, 8°, pag. 80, prețul fl. —.18, Tipografia seminarială, Blaj.
- Petran, Ioan: Gramatica română*, pentru învăț. secundar, ediț. II, 8°, pag. 163, prețul fl. 1.—, (Rec. în Anuarul Școalelor române din Brașov), Tip. diecesană, Arad.
- Pletos, Gr.: Propedeutica filos.*, pentru cl. VIII gimnasială, 8°, pag. 112, prețul fl. —.80, Tipografia Csallner, Bistrița.
- Pop, Maxim: Gramatica limbei române*, pentru școalele populare, ediț. III, 8°, pag. 84, prețul fl. —.25, Librăria Ciurcu, Brașov.
- Popoviciu, Timoteiu: Cântări bisericesci*, (Manual litogr.) după D. Cunțan, 4°, pag. 52, prețul fl. —.45, (Șc. rom. Brașov).
- Putnoky, N. și Vicu, Al.: Exerciții de stil în limba maghiară*, 8°, pag. 118, prețul fl. —.80, Tipografia seminarială, Blaj.
- Rațiu, Ioan, Dr.: Catechism*, pentru școalele populare gr.-cat., 8°, pag. 88, prețul fl. —.23, Tipografia seminarială, Blaj.
- Smigelski, Vict., Dr.: Istoria legii noue*, 8°, pag. 405, prețul fl. 2.—, Tip. seminar., Blaj.
- Vlaicu, Arseniu: Curs complet de limba franceză*, ediț. I, 8°, pag. 226, prețul fl. 1.20, H. Zeidner, Brașov.
- Barbu, Petru, Dr.: Istorie relig. morale*, ediț. I, 8°, pag. 40, prețul fl. —.15, Tipografia diecesană, Caransebeș.

Laolaltă 30 scrieri în extensiune de 247 coale de tipar, editate în 71.100 exemplare.

II. Scrieri pedagogice și școlare.

- Oniț, V: Anuarul Școalelor medii gr.-or. române din Brașov*, 8°, pag. 178, (Cupr. Conferențele pedagogice ale corpului profesoral), Șc. rom. Brașov.
- Vlaicu, Arseniu: Anuarul școlii comerciale din Brașov*, 8°, pag. 78, (Cupr. un tratat popular despre alegerea carierelor, de Ars. Vlaicu), Șc. comer. Brașov.
- Programa gimnas. din Blaj**, 8°, pag. 101, (Cupr. Constit. Romanilor pe timpul republicii, de C. B. Groze), Tipografia seminarială, Blaj.
- Reportul gimnasiului din Năséud**, 8°, pag. 118, Tipografia Csallner, Bistrița.
- Programa seminariului Andreian**, 8°, pag. 79, (Cupr. Vasile Aron (1770—1822). O scriere încă necunoscut a lui, de Dr. D. P. Barcianu), Tipografia archidiecesană, Sibiu.

Conferențele învățătoresci din arhidieceasa gr-or. a Transilvaniei, 8°, pag. 226, prețul fl. 1.—, Tipografia arhidieceșană, Sibiiu.

Bologa, Dr., V.: Programă școlii civile de fete a Asociațiunii, Sibiiu, 8°, pag. 56, (Cupr. Studiu din domeniul botanicii, de Nic. Vătășan, prof. gimn.), Tipografia arhidieceșană, Sibiiu.

Stefanică, Vasilie: Programă școlii civ. gr-cat. de fete din Beiuș, 8°, pag. 112, Tipografia, Sibiiu.

Butean, Ioan: Programă gimnasiunii superior gr-cat. și a școalelor elem. din Beiuș, 8°, pag. 175, (Cupr. Acropolis în Atena), Tipografia „Aurora”, Gherla.

Șpan, Dr. P.: Treptele formale ale învățământului, 8°, pag. 92, prețul fl. —.80. Tipografia arhidieceșană, Sibiiu.

Joandrea, G.: Raportul II al școalelor capitale ort-or. rom. de băieți și fetițe din Lugoj pe an. școl. 1898/9, 8°, pag. 48, (Cupr. Studiul geografiei, importanța și totulul ei, de G. Joandrea), Tipografia C. Traunfelner, Lugoj.

Laolaltă 11 scrieri în extensiune de 79 coale de tipar, editate în 5430 exemplare.

Producțiunea totală a acestui ram cuprinde deci: 41 scrieri în extensiune de 324 coale, editate la olaltă în 76,430 exemplare. Aceste cifre față cu anul trecut represintă o creștere de 5% la numărul și de 25% la extensiunea scrierilor, iar la tiragiu un minus de 46,370 exemplare. Această diferență însă nu are nimic îngrijitor; ea se explică prin faptul, că în anul trecut au apărut mai puține manuale mici pentru școalele populare, a căror producțiune în anii premergători a fost peste măsură mare. Scăderea la tiragiu este deci bogat compensată prin creșterea numărului și extensiunii scrierilor, cari arată un vedit progres în literatura noastră didactică și dovedesc în deosebi, că scrierile mai valoroase și lucrute cu un aparat științific mai mare, sunt în continuă creștere.

Din producțiunea preseii periodice în acest ram remarcăm — afară de recenziunile amintite în repertoriul nostru bibliografic — următoarele publicațiuni:

Din „*Foaia Pedagogică*”: Dr. P. Span, Treptele formale ale învățământului (Nr. 1—6) și Repetițiile în învățământ (Nr. 19—20); Barcian, Dr. D. P., Conferențe învățătoresci ori reuniuni învățătoresci (Nr. 7—8); Stroia Dr. I., Istoria profană în șc. populare (Nr. 9—17); Daniu I., Recompensele sau remunerațiunile (Nr. 21—22). — În „*Gazeta Transilvaniei*”, Panțu I. C., Cea mai veche școală rom. comercială etc. (Nr. 251—62). — În „*Telegraful Român*”, Cioban M., Rolul mamei în familie, (Nr. 60—66); În „*Familia*”, Cornea-Misici, Neli, Influența femeii asupra moravurilor (pag. 361); Fabian, E., Despre disciplina modernă (p. 486). Marienescu, Dr. A. M., Educațiunea familiară (p. 109).

Recenziuni asupra manualelor didactice, apărute în anii premergători și neamintite la alte locuri ale acestui raport, — înșirăm: Despre „Gramatica rom. pentru șc. prim.” de I. Petran, în „Foaia ped.” Nr. 20 și 24; despre „Geografia” lui P. Grigoriță în Anuarul XXXV al gimn. gr-or. rom. din Brașov pro 1898/9 (de D. Lupan); despre „Fisica” lui I. Balan, în „F. ped.” Nr. 1 de D. Comșa; despre „Cartea de cetire” a lui I. Moldovan în „F. ped.” Nr. 14—15 (de Dr. I. Stroia); despre „Manualul de igienă” al lui I. Moisil în „Trib. Poporului”, Nr. 24, (de Dr. M.).

Afară de observările, ce le-am făcut în genere cu privire la manualele didactice, avem să remarcăm la acest loc progresul îmbucurător ce-l arată Anuarele școalelor noastre medii, cari devin tot mai mult un important factor al literaturii noastre pedagogice. În deosebi Anuarul gimnasiului român din Brașov se distinge an de an prin un cuprins tot mai bogat și valoros și merită cu drept cuvânt a fi numit un model de program școlar.

De asemenea trebuie remarcate între organele pressei periodice, aparținătoare acestui ram, și valoroasele publicațiuni ale „Foi Pedagogice“. Cu începutul anului curent presa pedagogică s'a înavuțit cu un nou organ „Foaia școlastică“ din Blaj, și s'a făcut încercare și în „Foaia Poporului“ de a concentra activitatea literară a pedagogilor nostri. Din parte-ne nu legăm mari speranțe de acest spor al organelor pedagogice, ci ne-am crede în drept a ne aștepta la rezultate cu mult mai reale, dacă pedagogii nostri, fără considerațiuni confesionale, locale și de altă natură separatistică, ar da mână cu toții să-și creeze și susțină un organ pedagogic, care ar sta la nivelul științei moderne. S'ar pute realisa o asemenea concentrare cu atât mai virtos, pentru-că interesele mai mult particulare ale învățătorimei din diferitele diecese, etc. s'ar pute validita pe deplin în numeroasele noastre organe bisericesci, cari — după-cum se constată la alt loc — și de altmintrelea nu prea fac literatură, nici bisericească, nici profană, ci se ocupă preste trebuințele noastre cu chestiuni mai străine bisericii, decât ar fi afacerile învățătorimei.

Starea poporului nostru în genere, și în deosebi și a învățătorimei noastre, nici pe departe nu este atât de splendidă, încât să ne putem permite luxul a susține o întreagă serie de organe publicistice pentru ocrotirea unor interese, ce și în un organ ar pute fi apărate cu deplin efect, și jertfele ce trebuie să aducem pentru susținerea acelor reviste dispensabile, s'ar pute consacra cu mai mult folos pentru sprijinirea altor ramuri ale literaturii noastre.

Literatura propriu Țisă.

Avântul luat de literatura noastră frumoasă și poporană, ce l-am remarcat mai ales în ultimul nostru raport, se menține cu o fermitate îmbucurătoare.

Astfel repertoriul bibliografic al acestui ram și de astădată prezintă o serie destul de bogată de publicațiuni, între cari prevalând tot mai mult scrierile populare, le vom înșira separat de celelalte.

Anume au apărut:

I. Scrieri literare.

- A. G. N.: **Pălăria ceasornicarului**, comedie, ediț. I, 8°, pag. 48, prețul fl. —.25, Bibl. Teatrală Nr. 6, (Rec. în „Transilvania“ Nr. VII/1898, și „Tribuna Poporului“ Nr. 98—99 din 1898), Editura Societății pentru fond de teatru.
- Anuarul II al societății pentru crearea unui fond de teatru național rom.** (pe 1898—99), ediț. I, 8°, pag. 130, Tipografia A. Mureșan, Brașov.
- Blaga, I.: Teoria Dramei**, ediț. I, 8°, pag. 320, prețul fl. 1.80, Edit. cu ajutorul fond. Coresi, (Rec. în Anuarul școal. rom. din Brașov), Șc. rom. Brașov.
- Bologa, Vasile, Dr.: Cine ce face lui își face**, comedie, ediț. II, 8°, pag. 16, prețul fl. —.10, Tipografia archidieceșană, Sibiu.
- Bulc, T.: Amintiri din Grecia**, ediț. I, 8°, pag. 127, prețul fl. —.60, Tip. „Aurora“, Gherla.
- **Schițe din Italia**, ediț. I, 8°, pag. 265, prețul fl. 1.—, (Rec. în „Tribuna Poporului“ Nr. 201/1898), Tipografia „Aurora“, Gherla.
- Darabant, Corneliu: Calea dreaptă**, comedie (după A Kotzebue), ediț. I, 8°, pag. 40, prețul fl. —.10, Bibl. teatrală a „Aurorei“ Nr. 1, Librăria „Aurora“, Gherla.
- Pușcariu, Ioan, cav. de: Strugurii**, (poemă), ediț. I, 8°, pag. 19, prețul fl. —.20, Tipografia archidieceșană, Sibiu.
- Sceopul, Ios. I.: „Pribeag“**, ediț. I, 8°, pag. 84, prețul fl. —.75, Ed. „Vulturului“.
- Vulcan, Iosif: Gărgăunii Dragostei**, (comedie orig.), ediț. I, 8°, pag. 30, prețul fl. —.20 Retip. din „Familia“, Ed. „Familiei“, Orade.
- **Mița cu clopot**, comedie populară, ediț. I, 8°, pag. 25, prețul fl. —.20, Retip. din „Familia“, Ed. „Familiei“, Orade.
- **Prima rochie lungă**, (monolog), ediț. I, 8°, pag. 4, Retip. din „Familia“, Ed. „Familiei“, Orade.
- Vlaicu, Virginia: Trei doctori**, comedie local., ediț. I, 8°, pag. 60, prețul fl. —.20, Bibl. teatrală Nr. 5, Societatea pentru fond de teatru.
- Wallace, Levis: Ben Hur**, (traducere), 2 volume, ediț. I, 8°, pag. 1058, prețul fl. 1.45, Retip. din „Unirea“, Tipografia seminarială, Blaj.
- Alexici, George, Dr.: Texte din liter. popor. română**, Tom. I: **Poesia tradițională**, ediț. I, 8°, pag. 308, prețul fl. 3.—, Ed. autor. Budapesta.
- Moldovan, Margareta: Din tainele vieții**, ediț. I, 8°, pag. 160, prețul fl. 1.—, (Rec. în „Familia“, pag. 213/1899), Tipografia, Sibiu.

Laolaltă 16 publicațiuni în extensiune de 168 coale de tipar, în total în 12,150 exemplare.

II. Scrieri populare.

- Boca-Velchereanu, Aron: Din poveștile lui Esop**, (prelucr. în versuri), 16°, pag. 24, prețul fl. —.08, Tip. „Aurora“, Gherla.
- **Împărăția Țiganilor pe vârful unui plop**, 16°, pag. 28, prețul fl. —.08, Tipografia „Aurora“, Gherla.
- **Zina Câmpiei**, (trad. popor.), 16°, pag. 22, prețul fl. —.08, Tipogr. „Aurora“, Gherla, **Corcea, Avram: Balade populare**, 8°, pag. 140, prețul fl. —.80, Tip. dieceșană, Caransebeș.
- Dogariu D. Cinci dialoguri** (pentru elevii școal. popor.), 8°, pag. 40, prețul fl. —.06, (Col. Din liter. popor. Nr. 7), Tip. „Aurora“, Gherla.

- Dogariu D.*: **Diana**, zina din munții Simiei etc. 8°, pag. 36, prețul fl. —.06, (Col. din lit. pop. Nr. 6) Tipografia „Aurora“.
- **Fiul bucătăresei**, (basm), 8°, pag. 32, prețul fl. —.06, (Col. din lit. pop. Nr. 4). Tip. „Aurora“, Gherla.
- **Însurătoarea soarelui**, pag. 30, prețul fl. —.06, (Col. din lit. pop. Nr. 3), Tipografia „Aurora“, Gherla.
- **Văcărețul**, (basm), pag. 32, prețul fl. —.06, (Col. din lit. pop. Nr. 5), Tip. „Aurora“ Gherla.

Gruia Viteazul și Tatăl seu Novac, pag. 30, prețul fl. —.12, Tip. „Aurora“, Gherla.

Păscălia sau Carte de zodii, ediț. II, 8°, pag. 212, prețul fl. —.60, Libr. Ciurecu, Brașov.

Pop Antoniu: **Pocăitul**, monolog comic, 8°, pag. 8, prețul fl. 04.—, Libr. „Aurora“, Gherla.

Pop-Reteganul, I.: **125 Chiuituri**, 16°, pag. 32, prețul fl. —.08, Tip. „Aurora“, Gherla.

Pop-Reteganul, Ioan: **Novele și schițe**, 8°, pag. 67, prețul fl. —.25, Tip. „Aurora“, Gherla.

Sandu Pungă-goală: **Din traista lui Moș Stoica**, ediț. III, 8°, pag. 160, prețul fl. —.20, Libr. Ciurecu, Brașov.

Simu, Georgiu: **Codrean**, craiul codrului, (baladă), 8°, pag. 36, prețul fl. —.08, Tipografia „Aurora“, Gherla.

Teodorescu Chirîlea, S.: **Povești populare** de cuprins moral, ediț. I, 8°, pag. 36, prețul fl. —.08, Libr. Ciurecu, Brașov.

Laolaltă 17 scrieri în extensiune de 60 coale de tipar, în total în 39,000 exemplare.

Producțiunea totală a acestui ram a fost deci: 33 scrieri (între cari 32 originale), cari cuprind 228 coale de tipar și au apărut în 41.150 exemplare (față cu 36.000 exemplare în anul premergător).

Partea, ce vine în anul trecut pressei noastre periodice în producțiunea de literatură propriu zisă, este și de astădată prea modestă. Afară de publicațiunile revistelor noastre beletristice, și în special ale „Familiei“, numai rar dăm în foișoarele gazetelor noastre de o bucată literară, care ar avé o valoare mai durabilă și ar reclama cu drept cuvânt atențiunea noastră. Sgomotul și pasiunile luptelor politice au alungat tot mai mult Musele din adăpostul ce și-l făcuseră în foișoarele ziarelor noastre.

Totul ce am putut alege — cu toate că am fost puțin riguroși — din publicațiunile literare ale presei noastre periodice, presintă următorul tablou:

Studii științifice literare și critice:

In „*Gazeta Transilvaniei*“: Sulică N: Limba vechilor noastre cărți bisericesci, ființa și cronologia ei (Nr. 269—73, 275—279), Etimologisarea poporană română (Nr. 106—7, 109—12, 115—16), Sânziana și Sânzienele (Nr. 142—44), Cum vom traduce pe clasici (Nr. 31—4, 36—8); Pop Reteganul: Ceva despre Pinteza Viteazul (Nr. 103, 108, 113, 118, 127—9); Crăciunaș Gr.: Cum se schimbă colindele (Nr. 286); Lucio: Un poet francez filoromân — Iules Brun; Sextil: Schițe și novele de V. Oniț (Nr. 3—9); Papiu I.: Bibliografia vechiă. (Nr. 224—7, 229—33, 235). In „*Tribuna*“: Coșbuc, G.: Zicători explicate (Nr. 9, 10, 17); Pătăcean, G. E.: Impresiuni din Coșbuc (Nr. 129—31, 203—07); Dăian, E. Dr.: Zola și

Verne (Nr. 21 și 25); Iubileul resunetului „Deșteaptă-te Române“ (Nr. 139). In „*Tribuna Poporului*“: Chendi Il.: Epigonii Cipariani (Nr. 152). In „*Telegraful Român*“: Chendi, Il.: Aurél Ciato — Poesii (Nr. 7); Virgil Oniț — De toate (Nr. 17), Trilby în trad. rom. (Nr. 31); Muntean, I.: Proverbele populare (Nr. 99, 103—5); Hango Gavr.: Încă ceva despre Pinteza Viteazul (Nr. 106—7, 113—4). In „*Familia*“: Voronca, Elena: Strigoii la Români (pag. 39); Chendi, Il.: Umanitate în progres, — Cronică literară — Critică, Replică, Duplică, — Dulcea sinamăgire (p. 105, 213, 320, 332, 579, 603, 614); Rațiu, I.: Andreiu Mureșianu (p. 205); Mihaiu, Tr.: Gerhart Hauptmann (p. 411); Marienescu, At. M. Dr., Românii în Nibelungenlied (p. 339). In „*Transilvania*“: Traila, I.: Chestiuni ortografice (Nr. I); Marienescu, At. M. Dr.: Chestiuni ortografice (Nr. IV); Jarnik, H. O.: Limba și literatura Cehilor (Nr. V), Diaconovich, C. Dr.: Producțiunea noastră literară (Nr. VI). In „*Revista Ilustrată*“: Pop Reteganul: Legenda Beneșului (pag. 9); Simon, S. P.: Cântecul Nibelungilor (p. 24). In „*Unirea*“: Precup, G.: Generațiunea literară dela 1848 (Nr. 21—3). In „*Foaia Diecesană*“: Traila, Ilie: Simplificarea grafice și ortografiei (Nr. 43—5).

Poesii.

„*Gazeta Transilvaniei*“: (de A. Bârseanu, George Coșbuc, I. Darius, O. Densușianu, D. Fekete, Koevary, D. Naum, G. Naneș-Viorel, V. Pop, Ant. Popp, S. Pușcariu, Sân-Petreașanul, I. Vodă); „*Tribuna*“: (de V. Alvescu, E. P. Bota, Maria Cunțan, O. Densușianu, Elena din Ardeal, Emilian, Enea, I. Maior, Traian Mihaiu, S. B. Mureșan, Elena Oerida, G. G. Orleanu); „*Tribuna Poporului*“: (de Mar. Cunțan, I. Deleanu, Z. Dobrota, Tr. Mihaiu, Al. Munteanu, Radulescu-Niger, Septimiu I. Stanca, N. Stejărel); „*Familia*“: (de Alin, V. Alvescu, Mar. Băulescu, P. O. Bocca, Mar. Cioban, P. Conda, G. Coșbuc, M. Cunțan, Iul. Devale, T. Duțescu, Elena din Ardeal, Emilian, Bar. de Gritjena, H. G. Lecca, I. Maior, Tr. Mihaiu, V. B. Munteșcu, G. Murnu, Norian, Octavian, D. C. Ollănescu, Cinc. Pavelescu, N. Radulescu-Niger, Rim, Radu D. Rosețti, Th. Serbanescu, Smara, I. Stanca, Sverdrub, D. Teleor, A. Țepeneu, Veritas, Vi-Ni, Al. Vlăhuță, P. Vulcan, C. Xeni); „*Revista Ilustrată*“: (de X. Cosma, Emilian, A. Ungurian, A. Popp, G. Rusu, Almirescu, T. Oltean, Octavian, I. Negrescu, G. Simu, I. Stanca, El. Voronca, Alvescu, Pop Bota, P. Conda); „*Revista Orăștiei*“: (de Elis. M. Ionescu, G. Crăciunescu, S. Husianul, Tristis, El. din Ardeal, Alex. Mihăescu, Olga, Tr. Mihaiu, St. O. Iosif, Bran, Nigrim, N. Tului, Al. Muntean, N. Stejărel); „*Foaia Poporului*“: (de T. Toma, V. E. Moldovean, D. Iridiu, E. Suciuc, A. Boca-Velchereanul, I. Darius).

Novele, schițe etc.

„*Gazeta Transilvaniei*“, originale: Bătaia lui Dumnezeu (în limba bucovineană) de I. P. R. (Nr. 13 și 19), Pop Reteganul, Blândocul (Nr. 35 și 41); Când pisica nu-i acasă, amintiri (Nr. 47); Darius, I., Legenda St. mormânt (Nr. 76); Popp A., Dorul și iubirea (Nr. 80); Sextil, Scrisori din Italia (Nr. 87—8, 93—5, 98—102, 127, 138—40, 145, 153—6, 206—9, 254—5, 257—61, 263—6); Sivil popii, Amintiri din tinerețe, (Nr. 184); Frâncu, E., În seara de Crăciun (Nr. 284); traduceri: Havelock trad. de Moșul (Nr. 3 și 7); Pietari Păivărința, Tovarășul de drum, trad. de I. C. Frunză (Nr. 4—6); Veririgen, G. Pagini din ist. resboiului slavo-turcesc (Nr. 39—40, 42—6, 48—52, 54—8, 60—1), Zobeltitz, Sabia D. de Ferriol, trad. de Giovanni (Nr. 53 și 59), Nemirovici-Dancenکو, Toemai la timp, trad. de Moșul (Nr. 76); Poë „Ragred Montains“ (Nr. 82—4) și „Fraticid“ (Nr. 104—5); Daudet, Agonia Sglobiei (Nr. 236), Omul cu creier de aur (Nr. 243) și Stelele (Nr. 274), trad. de Muntean-Rimnic. In „*Tribuna*“: originale: Corobățius, Diplomătenii (Nr. 161—2), Boleaș L., Don Miguel de Manara (Nr. 167—8); traduceri: Crețele feței, trad. de I. E. Prodan (Nr. 153—5); Horia la Imp. Iosif II (fragm. din romanul ist. „Kaiser Joseph als Selbstherrscher, de L. Mühlbach), trad. de A. Paul (Nr. 49). Nodier, Tainele Castelului, trad. de A. Trif (Nr. 265—82, 284—6); Prevost, Baronul Delaborde (Nr. 42—7). In „*Tribuna Poporului*“: originale: Radulescu-Niger: O poveste (Nr. 113—4) și Scopul iartă mijloacele (Nr. 128—9); traduceri: Dumas, O noapte sub Alex. de Medicis (Nr. 182—5, 187—90, 192—5, 197—200, 202—4, 207—9,

211—4), Al. Lugovoj, Police Verso, trad. de A. Trif (Nr. 57—8, 60—3. 65—66, 68—71, 73—6, 78—81, 83—84, 86, 88—91, 93—6); Royalistul, nov. ist. trad. de E. Pinciu (Nr. 143—4, 146). In „*Telegraful Român*“: Jertfa Dragostei, nov. orig. de L. T. (Nr. 9—11). In „*Familia*“: originale: Bulc, T., Schițe din Italia, (p. 3), Buticescu V. R., Flori brumate (p. 61) și Neghine (p. 397); Cămpulungean, D., Coșul cu cireși, — Pălăria de violele — Pentru o pată (p. 424, 496, 567), Caragiale, Doue bilete pierdute (p. 133), Hodoș Const., Aur (p. 170), Iarnik, Urban, Cum am învățat românește (p. 303), Lecca O., Floarea neagră (pag. 543), Măruntan. G., Prietenul bărbatului (p. 434); Murnu Mar. G., Pagina udată de lacrimi (p. 313), Poruțiu, O D., Sora Dolores (p. 93), Sextil, Din tainele culiselor, p. 265), Vulcan, schițe din Orient (p. 481); traducere: Sudermann, Fiul model, trad. de Caius. B. — In „*Revista Orăștiei*“: Antemirean A., Iubita mării (Nr. 15—6), Pop Deladrajna, Al., Cum am învins, (Nr. 37—8), Grigorovița, Em., Badea Huștiuluc (Nr. 50—1). In „*Rev. Ilustrată*“: orig.: Pop-Reteganul, Doamne cine a greșit, (p. 10), W. Passauer, Lorenzo Sampierra, trad. de E. Pop-Bota, (p. 128), T. Schumacher, Influența moșului, trad. de Pop Reteganul (pag. 46). — In „*Unirea*“: Bolanden K., Dumnezeu cel vechiu (Nr. 45—51); Chezeșia, dramă după „*Neguțătorul din Venetia*“ al lui Shakespeare, de C. Almert, trad. de Crețulescu.

Scrieri populare.

Poesii populare au publicat în număr mai mare: „*Gazeta Transilvaniei*“, „*Tribuna Poporului*“, „*Familia*“, „*Revista ilustrată*“ și „*Foaia Poporului*“. — *Prosa*: In „*Gazeta Transilvaniei*“: Sulică, N., Năpasta (Nr. 173) și De când nu se mai omoară oamenii bătrâni, (N. 178); Koevary, Snoave (Nr. 280), Popp A., Sluga nevrednică (Nr. 146) și In pețit la fata Duminecei, poveste (Nr. 65 și 70). In „*Tribuna Poporului*“: Boariu D., Marcu Viteazul, poveste (Nr. 25), Fântâna Onului (Nr. 163). In „*Familia*“: Liubajana, Nu-i vom să nu se teamă de miere (in dial. bănățenească) (p. 162) și Ochi-s mincinoși (prov. bănăț.); Sanda A., Cuibul cu oue roșii, basm (p. 351); Vida M., Cum a câștigat Toderica raiul, poveste (p. 85 și 102) — In „*Transilvania*“: Todică, G., Cercilă, poveste, (Nr. I). Descânțece din Banat (Nr. IX—X). In „*Rev. Ilustrată*“: Pop Reteganul, Petrea Iovului (p. 103).*)

Aprețind acest repertoriu — în partea a doua mai mult voluminos, decât bogat —, precum și cifrele ce arată totalul producției în acest ram, trebuie să remarcăm în primul rând, că deși nici în anul din urmă nu s’au ivit talente extraordinare și opere de valoare superioară, totuși activitatea autorilor și interesul publicului cititor, cari dela începutul ultimului deceniu adormiseră aproape de tot, și numai de un an-doi au început iarăși a da semne de viață, se mențin pe un nivel relativ destul de înalt. În deosebi vedem, că producția de scrieri populare și anume și tiragiul acestora crește în măsură foarte mare, — o dovadă că poporul nostru, deși după Ruteni numeră pe cei mai mulți analfabeți între națiunile țării, cetesce mult și scie și *jertfi* pentru lectura sa, o înșuire care — durere — nu distinge și clasa noastră cultă.

Este adevărat, că o mare parte a scrierilor înșirate în repertoriul literaturii populare, este cu totul neînsemnată, atât

*) Cf. și scrierile etnografice amintite în capitolul despre liter. istorică.

după cuprins, cât și după extensiune, și poate nici nu ar merita să fie remarcate ca publicațiuni de sine stătătoare. Însă ținând cont de nivelul cultural al poporului nostru dela țeară și de mijloacele sale bănesci, nu putem formula în această materie pretențiuni mai rigoroase, ci trebuie să ne mișcăm în cadrele modeste reclamate de împrejurările date. În ce privește deci lectura poporului nostru dela țeară, extensiunea scrierilor este o chestiune cu totul secundară. Aici are să ne preocupe numai alegerea potrivită a bucăților de lectură, și dacă aceasta va fi fericită, atunci acele mici broșuri de o coală-două vor pute ajunge la o însemnătate egală cu a volumelor mari, ce le producem în alte ramuri ale literaturii noastre.

Și în această privință autorii și editorii noștri merită toată lauda, încât nici când nu s'au lăsat seduși prin setea de câștig, ca să dea în mâinile poporului scrieri vițioase și imorale, cum se fabrică în mesuri enorme la alte popoare, și în deosebi și în România, pentru a specula naivitatea și slăbiciunile claselor inculte.

Dar nu este destul a feri poporul de lectură păgubitoare. Avem datorința de a lucra și în direcțiune pozitivă și de a crea o literatură, care să nutrească și întărească moralitatea în popor. Este aceasta mai ales pentru noi un înalt interes național, și în această privință — după cum se constată și la alt loc al acestui raport — puțin s'a făcut și în deosebi prea puțin au făcut cercurile noastre bisericesci. Credem deci, că Asociațiunea noastră, prin publicarea unui concurs pentru mici scrieri religioase-morale, a servit un important interes cultural și național al poporului nostru.

Ce privește publicațiunile beletristice destinate pentru cercurile mai culte, vedem că între aceste prevalează literatura dramatică, un ram pân' acum puțin cultivat la noi. Avântul acestui gen, după cum am amintit și în rapoartele noastre premergătoare, este a se mulțami mai ales „Societății pentru crearea unui fond de teatru național român“, care dela reorganizarea comitetului seu încoace a pășit pe un teren de muncă reală, și prin înființarea „Bibliotecii teatrale“ face servicii însemnate literaturii noastre și înaintării culturale a poporului nostru. Repertoriul creat cu destulă îngrijire de această so-

cietate, va da un puternic avânt societăților noastre de diletanți și va contribui în mod însemnat la nobilitarea gustului și a moravurilor poporului, precum și preste tot la ridicarea nivelului seu cultural.

Literatura istorică.

Stările deadreptul îngrijitoare, ce le-am remarcat în ultimul nostru raport cu privire la literatura istorică și de natură înrudită, deși nici pe departe nu sunt delăturate, ni-se presintă de astădată totuși în condițiuni ceva mai mulțămitoare. În urma atenționii ce s'a dat scrierilor istorice în sinul Asociațiunii noastre, precum și în urma împrejurării, că în anul trecut au fost publicate — ce e drept în mare parte de cercuri oficiale și fără conlucrarea noastră — mai multe scrieri de istorie militară, repertoriul acestui ram este cu mult mai bogat decât în anul premergător.

Anume au apărut:

- Bârseanu Andreiu*: **Învățăminte din viața metrop. Andreiu Șaguna**, (vorbire ocațională), 8°, pag. 32, prețul fl. —10, Tipografia A. Mureșan, Brașov.
- Chronicon Anonymi Belae Regis Notarii: Gesta Hungarorum**, (Textul orig. și trad. de M. Beșan), 8° 23 pag., prețul fl. 1.50. Retip. din „Transilvania“, (Ediț. Asociațiunii). Tip. Archiepiscopalească, Sibiu.
- Mathiae Ludvig*: **Foi comemorative pentru batalionul de vânători Nr. 28**, (Ediț. pentru soldați), 8°, pag. 60, Ediț. batalionului.
- Pușcariu Ioan cav. de*: **Negru Vodă**, 4°, pag. 17, prețul fl. —25, Tip. Archid., Sibiu.
- Regimentul de infanterie Nr. 43*: **Steagul nostru**, 8°, pag. 24, prețul fl. —10, Tipografia diecesană, Caransebeș.
- Rieger, Franz*, colonel: **Colonel David Baron Urs de Margina la Solferino și la Lissa**, 8°, pag. 61, prețul fl. —40, Tip. A. Mureșan, Brașov.
- Șuluțiu Iosif St.*: **Partea VI din Memoriul seu**, 8°, pag. 296, prețul 1.25, Tip. W. Krafft.
- Togan Nicolau*: **Românii din Transilvania la 1733**, (Conscripția Ep. I. J. Klein de Sadu), 8°, pag. 45, prețul fl. —30, (Ediț. Asociațiunii), Tip. Archiepiscopalească, Sibiu.
- Voileanu Mateiu*: **Testamentul lui Gozșdu**, 8°, pag. 22, prețul fl. —10, Tip. Archid. Sibiu.
- Bălan Iosif*: **Numiri de localități**, 8°, pag. 96, prețul fl. —42, (Biblioteca noastră Nr. 15—17), Tip. Diecesană, Caransebeș.
- Dragalina Patriciu*: **Din istoria Banatului Severin I**, 8°, pag. 144, prețul fl. —56, (Biblioteca noastră Nr. 23—26), Tip. Diecesană, Caransebeș.
- Brânzeu Prof. Dr.*: **Școlalele din Blaj**, Ediț. I. 8°, pag. 176, prețul fl. —50, (Retipărire din „Tribuna“), Tipografia, Sibiu.
- Dăian Elie Dr.*: **Cronica anului 1848**, broș. II, ediț. I, 8°, pag. 350, prețul fl. 1.80. (Retipărire din „Tribuna“), Tipografia, Sibiu.
- Moldovan Silvestru*: **Zarandul și Munții apuseni ai Transilvaniei**, ediț. I, 8°, pag. 304, prețul fl. 1.—; (Retipărire din „Tribuna“) Tipografia, Sibiu.

S'au publicat deci în acest ram 14 scrieri, în extensiune de 107 coale de tipar, laolaltă în 9400 exemplare, ceea-ce

față cu anul trecut represintă o creștere de 100%, la numărul și extensiunea scrierilor și de 20% la tirajiu.

Pressa periodică, care în trecut a fost cel mai productiv și cel mai însemnat factor al istoriografiei române, a abandonat aproape cu totul cultivarea istoriei noastre naționale; foile noastre cu prea puține excepțiuni numai rar mai publică studii istorice și de materie înrudită, cari ar avea o valoare mai durabilă, și astfel este puțin de tot ceea-ce putem remarca în acest ram dintre articolele apărute în gazetele noastre în decursul anului 1898.

Publicațiuni istorice. In „*Gazeta Transilvaniei*“: Gen. I. Cotruț, 12 Ian. 1878, episod istoric (Nr. 11—12); Șotropa, Virg., Cum s'a distins batalionul I grăn. năseudean în 1848—9 (Nr. 63—4, 66—9, 71—5, 77—9); Bârseanu, A., Invățăminte din viața Metrop. Șaguna (Nr. 136); Popea, I., Caracterul Archiep. și Mitrop. Șaguna (Nr. 141); Rieger Fr., Col. Baron Ursu de Margina (Nr. 161—219); Sulică, N., Câte-va reflexiuni asupra originii Românilor brașoveni (Nr. 187—8, 190—4); Axentie Sever, Scrisori din 1848 (Nr. 228); Moldovan Is. Din întâmplările vieții (Nr. 234—284). In „*Tribuna*“: Românii din Dacia Traiană, de A. Rambaud (Nr. 50—63); Procesul pronunțamentului, amintiri din 1868 (Nr. 123—4). In „*Transilvania*“: I. St. Șuluțiu, Biogr. lui Ioan Dragoș (Nr. 2—3); Togan, N., Românii din Transilvania la 1733, Conser. Ep. I. I Klein (IX—X). In „*Familia*“: Pușcariu, I., Expedițiunea ung. la Vidin 1235 (pag. 87); Ionescu-Gion, Din viața imper. a Bizanței (pag. 325). In „*Tribuna Poporului*“: Mangra, V., Sava Brancovici, Metrop. Ardealului (Nr. 40—55). In „*Foaia Poporului*“: Cătană G., Viața și faptele lui Ștefan Vodă cel Mare (p. 4).*)

Geografie, etnografie, etc. In „*Tribuna*“: Creangă, G. D., Țeranul în România, trad. după G. Schwoller (Nr. 185—219). In „*Telegraful Român*“: Babeș, G., Obiceiurile Românilor Brăneni la nuntă (Nr. 5—7); Hociota, Ilie, Din credințele poporului (49—50). In „*Rev. Ilustrată*“: Pop-Reteganul: Bricelatul sau alegerea de Crai noi (p. 72). — In „*Foaia Poporului*“: Silv. Moldovan, Țara noastră, (p. 8). In „*Unirea*“: Deac Cornelia, Din Bihor, (Nr. 20—1). In „*Transilvania*“: Cioban, M., Țerancele noastre în susținerea portului și datinilor strămoșesci, (Nr. VII—VIII). In „*Familia*“: Moldovan, Silv., Têrgul de fete din Găina, (p. 517).

Cadrela preste măsură modeste, în cari se mișcă acest repertoriu, și cari nici pe departe nu stau în proporțiune cu însemnătatea istoriografiei, mai ales la un popor avisat — ca și al nostru — la cultivarea simțemintelor naționale și la întărirea conștiinței sale naționale, — sunt deja în sine justificarea cea mai eloquentă a mesurilor luate de Asociațiune pentru înaintarea acestui ram eminent național al literaturii noastre.

Înțelegem anume în primul rând publicarea unui concurs la un premiu de 500 coroane pentru scrieri de materie istorică, — concurs pentru care comitetul central a ales un subiect

*) Cf. și art. de istorie bisericească, amintite la literatura bisericească.

de istorie culturală, atât pentru-că acest ram al istoriei noastre naționale, deși cel mai însemnat în istoria noastră contemporană, a fost păn'acum mai puțin cultivat, — cât și apoi pentru considerațiuni impuse noue de caracterul pur cultural al Asociațiunii noastre.

La al doilea loc remarcăm deosebita atențiune ce o dă organul Asociațiunii scrierilor istorice. Dintre publicațiunile mai mari, apărute în anul trecut, amintim la acest loc biografia lui Dragoș, care elucidează una dintre cele mai interesante și momentuoase episoade ale întâmplărilor dela 1848, și Conscripția dela 1733 a Episcopului Klein, care este cea mai veche statistică a Românilor de dincoace, și prin urmare un însemnat isvor pentru istoriografia noastră. În anul curent „Transilvania“ a continuat acțiunea începută și a publicat Cronică lui Anonymus, cea mai veche și importantă Cronică, care vorbește despre poporul nostru și care — prin o între-lăsare neexplicabilă a celor chemați — a ramas păn'acum ne-tradusă în limba română.

Conduc de aceleași considerațiuni, organul Asociațiunii a început a da în mod sistematic informațiuni și despre *literatura străină*, încât atinge istoria poporului nostru.

O problemă și mai momentuoasă se va impune Asociațiunii îndată ce vom avé creat Museul național și paralel cu acesta și secțiunile literare prevădute în §. 2 al statutelor noastre. Atunci anume ne vor fi date condițiunile prealabile pentru a conlucra cu succes la adunarea și publicarea isvoarelor istoriografiei noastre, la inaugurarea studiilor archeologice, atât de importante pentru istoria noastră și totuși până astăzi cu totul neglijate de noi, și în fine la înaintarea cercetărilor etnografice, îngrijite păn'acum aproape exclusiv numai de străini.

Înainte de a trece la alt obiect, ne vedem îndemnați a remarca la acest loc încă doué momente mai importante.

Unul este împrejurarea, că scrierile de istorie militară, ce le-am înșirat în repertoriul de sus, aproape toate sunt datorite unor autori străini. Credem însă, că în vederea rolului important și glorios ce l-au avut ostașii români în luptele mari ale imperiului habsburgic, ar fi de dorit, ca aceste pagini frumoase ale istoriei noastre naționale să fie eternisate prin autori ro-

mâni și cu deosebită considerare la partea ce ni se cuvine noue din acele fapte mărețe. Adresăm deci un călduros apel cătră toți aceia, cari au avut ori au privilegiu a studia din izvoare autentice, ori cari cunosc din experiență proprie istoria noastră militară, și în deosebi cătră oficierii noștrii activi și emeriți, să-și consacre timpul și puterile în măsură cât mai intensivă eternisării acestei frumoase și glorioase părți a istoriei noastre naționale.

În fine nu putem încheia această parte a raportului nostru fără a remarca și valoroasele publicațiuni ale D-lor profesori Dragalina și Bălan, apărute în „Biblioteca noastră“ din Caransebeș. Continuând această colecțiune, apretiată și în rapoartele noastre premergătoare, pe calea inaugurată de numiții autori, își va crea un deosebit titlu de merit pentru literatura noastră istorică, și prin aceasta și pentru întărirea națională și culturală a poporului nostru. De asemenea este o publicațiune binevenită și volumul „Zărandul și Munții apuseni“, care este o frumoasă și deamnă continuare a valoroasei scrieri „Țeara noastră“ de Silv. Moldovan, despre care am vorbit deja cu alte ocașiuni.

Literatura economică.

Literatura economică continuă a se desvolta — deși în cadre modeste, dar față cu seceta totală a trecutului, în mod îmbucurător — sub scutul institutelor noastre financiare, și în deosebi al „Albinei“, cu al cărei sprijin s'au publicat jumătate din scrierile apărute în anul trecut.

Nu a fost lipsit acest ram literar nici de concursul Asociațiunii noastre, căci după ajutorul dat în anii premergători de comitetul central unei valoroase scrieri de economie rurală, harnicul despărțământ al Blajului a înavuțit acum din nou literatura noastră economică cu o folositoare cărticică despre cultivarea legumelor.

Repertoriul bibliografic al acestui ram pentru anul trecut este următorul:

Georgescu, Ioan: **Cartea plugarilor**, (povestiri economice), ediț. II, 8°, pag. 91, prețul fl. —25, Tip. „Aurora“, Gherla.

Hodoș Zotti: „**Poftă bună**“, carte de bucate, ediț. I, 8°, pag. 304, prețul fl. —70, Biblioteca Noastră Nr. 18—22, Tipogr. diecesană Caransebeș.

- Petrescu, Petra, N.: Anuar financiar și economic*, ediț. I, 8°, pag. 226, prețul fl. 1.20, Cu chelt. „Albinei“, Tipogr. arhidiececană, Sibiiu.
- Popp, Const.: Drepturile, datorițele și responsabilitatea membrilor de direcțiune*, după A. Kormos, ediț. I, 8°, pag. 186, prețul fl. 1.50, Cu chelt. „Albinei“, Tipografia arhidiececană, Sibiiu.
- Negruțiu I. P.: Grădina de legume*, 8°, pag. 80, Edit. desp. XI din Blaj al Asociațiunii. (Retip. din „Unirea“), Tipografia seminarială, Blaj.
- Panțu I. C.: Un capitol din contabilitatea dublă*, ediț. I, 8°, pag. 82, prețul fl. —.50, Retip. din „Anuar financiar“. Tipografia arhidiececană, Sibiiu.

S'au publicat deci în total 6 scrieri economice, în extensiune de 61 coale de tipar, laolaltă în 4050 exemplare; față cu anul premergător aceste cifre arată o mică scădere, care provine de acolo, că volumul III al valorosului manual de agricultură rațională de Dr. G. Maior, — din considerațiuni financiare — a fost tipărit în România, și nu ca cele premergătoare în Brașov, și astfel nu a mai fost considerat în repertoriul nostru.

Și de altmintrelea acest ram al literaturii noastre arată un însemnat progres prin faptul, că — mulțămită dispozițiilor luate de delegațiunea conferenței directorilor de bancă din Iunie 1898 — cu începere dela 1 Ianuarie a. c. s'a înființat în Sibiiu o „Revistă Economică“, a cărei existență deja astăzi, după câte-va luni, este pe deplin asigurată și care — având sprijinul institutelor noastre financiare — va pute face servicii reale dezvoltării noastre economice.

Celelalte organe ale *pressei periodice* s'au ocupat în anul 1898 foarte puțin cu chestiuni economice. Publicațiunile lor de această natură se mărginesc la puține recenziuni s. ex. despre „Vieritul“ lui P. Vancu în Tribuna, (Nr. 120) și despre „Procent, promil“, etc. de I. C. Panțu (Nr. 37) apoi despre „Cartea stuparilor săteni“ de R. Simu în „Foaia Pedagogică“, etc. și traduceri (s. ex. Istoria agriculturii de I. Löser, în „Telegr. Român“) de importanță secundară.

De remarcat ar mai fi la acest loc lipsa unor scrieri poporane mai mici despre diferitele ramuri ale agriculturii, cum sunt publicațiunile „Reuniunii de agricultură“ din Sibiiu și broșurile editate de Despărțământul Blaj. Ar fi fără îndoială de mare folos, dacă s. ex. singuraticile capitole din mai sus amintitul „Manual de agricultură“ s'ar retipări — poate cu câte-va schimbări metodice — în mici broșuri accesibile cer-

curilor largi ale agricultorilor noștri. Asemenea publicațiuni ar fi dintre cele mai potrivite pentru continuarea bibliotecii populare plănuită de Asociațiunea noastră, și nu ne îndoim că cercurile conducătoare ale acesteia nu vor lipsi pe cei doritori de a lucra în această direcțiune, de întreg concursul lor.

Literatura științifică și alte scrieri.

Literatura științifică și alte scrieri de interes practic, încât nu aparțin ramurilor mai sus aprețiate, — mai ales din cauza accentuată și cu alte ocazii, că ne lipsesc cu totul instituțiuni științifice cu caracter național românesc, — au apărut și în anul trecut în număr disparent.

Întreg restul producțiunii noastre literare, neamintit încă sub alt titlu, se reduce la următoarele publicațiuni:

Cassius: Ce pretind naționalitățile dela C. Széll? (studiu din dr. publ. const.), ediț. I, 8°, pag. 14, prețul fl. —50, Tipografia „Aurora“, Gherla.

Covrig Sim. și Ornstein Iosif: Index Florae Szamos-Ujvariensis, ediț. I, 8°, pag. 31, Tip. „Aurora“, Gherla.

Diaconovich Corn., Dr.: Enciclopedia Română, fasc. XI—XVI ediț. I, 8°, pag. 576, prețul fl. 6.—, (Rec. în „Conv. lit.“ 1898, în „Liter. și Arta Rom. II/533 și în revista „Tinerimea Română“ III. W. Krafft, Sibiu.

Voniga, Dav.: Espunerea Spiritismului, ediț. I, 8°, pag. 175, prețul fl. 1.50.

Conscrierea alegătorilor, ediț. I, 8°, pag. 16, Retip. din „Tribuna“. Tipografia, Sibiu.

Păcățianu T. V.: Libertatea, (traducere după Stuart Mill), ediț. I, 8°, pag. 256, prețul fl. 1.—, (Rec. în „Familia“ pag. 80, an. 1899), Tipografia, Sibiu.

— **Scopul în drept** (traducere după Rudolf Ihering), ediț. I, 8°, pag. 366, prețul fl. 4.—, Tipografia, Sibiu.

În total 7 scrieri, în extensiune de 90 coale de tipar, editate în 8500 exemplare.

Dintre publicațiunile *presei periodice* ar fi de amintit la acest loc următoarele articole aparținătoare *higienei*:

În „*Gazeta Transilvaniei*“, D. Bogdan: Ist. morburilor de alienație (Nr. 1) și Despre îngrijirea gurei și a dinților (Nr. 7). — În „*Tribuna Poporului*“, Dr. M.: Igiena țeranului român (Nr. 30—77). — În „*Transilvania*“, Drib: Despre tuberculoză (Nr. 1). — În „*Familia*“, C. Nedeleu: Convorbiri igienice, (pag. 199). — În „*Revista Orăștiei*“, Cura naturală de Dr. P. Opre (Nr. 42).

În vederea acestui scurt repertoriu, ne vedem îndemnați la următoarele observări:

Scrieri ce privesc domeniul științelor exacte — afară de manualele didactice, despre cari am vorbit — cu excepțiunea unui indice al florei Gherlei, lipsesc și de astădată, și ne vor lipsi și în viitor până când nu vom avea instituțiuni proprii

sciințifice. Am mai arătat însă, că aceste lacune ale literaturii noastre — încât nu ating deadreptul istoria naturală a pământului locuit de noi — le suplinesce încâtva producțiunea științifică-literară a fraților noștri din România, — o producțiune de altmintrelea de asemenea foarte săracă.

Ceea-ce ne lipsește însă cu totul și ar fi de mare importanță pentru poporul nostru, sunt scrieri din ramul dreptului și al științelor politice. Și de astădată trebuie să remarcăm faptul, că juriconsulții noștri, — deși nu sunt lipsiți de condițiunile prealabile pentru a se pute manifesta și validita și pe teren literar, și deosebindu-se mult de medicii români, cari deși cu mult mai puțini la număr, ocupă un loc onorific în literatura noastră, — nu au dat pe teren literar nici în anul trecut semne de viață, și astfel ne îndreptățesc a le spune din nou, că față cu marile interese culturale ale poporului nostru au o datorie de onoare neachitată, care din an în an devine tot mai compromițătoare pentru reputațiunea baroului român.

Binevenite trebuie să ne fie tuturor traducerile cap de operelor literaturii străine, ce D. V. Păcățian cu zel demn de tot respectul și — întru-cât critica organelor noastre publicistice merită credință, — cu bun succes le pune la dispoziția publicului nostru cetitor. La alte popoare mici, cum s. ex. la Maghiari, s'au îngrijit cele mai de frunte instituțiuni științifice și culturale de traduceri bune din autorii mai celebri ai popoarelor culte. Noi fiind lipsiți până astăzi de un asemenea favor din partea corporațiunilor noastre culturale (vedem cât de puțin s'a putut face la Academia Română cu traducerea clasicilor antici), — trebuie să dăm întreg concursul nostru autorilor, cari lipsiți de ori-ce sprijin material și avisați numai la puterile proprii, se supun grelei sarcini de a ne face accesibile în limba noastră maternă comorile literaturii străine.

Literatura calendaristică.

Literatura noastră calendaristică, de când cercurile Asociațiunii au început a-i da atențiunea ce o reclamă importanța ei ca mijloc de cultivare a poporului, a luat un constant avânt. Editorii calendarelor emulează cu un zel demn de

toată lauda, a înzestra publicațiunile lor cu un material cât se poate mai valoros, și după informațiunile ce le avem, s'au tăcut — cu bun succes — încercări de a pune puteri dintre cele mai distinse în serviciul ridicării nivelului literar al calendarelor noastre.

Repertoriul calendarelor publicate pentru anul 1899, este următorul:

- Calendar** cu litere vechi, anul 108, ed. W. Krafft, Sibiu, pag. 80. (1 ilustr.), prețul fl. —.25.
Calendar pe anul 1899, anul 56, Tip. archidiec., Sibiu, pag. 242, (ilustr.) prețul fl. —.30.
Amicul Poporului, anul 39, editor W. Krafft, Sibiu, pag. 103, (ilustr.) prețul fl. —.40.
Calendar pe anul 1899, anul 21, ediț. Tip. diec., Arad, pag. 125, (ilustr.), prețul fl. —.30.
Calendarul Poporului, anul 14, ediț. Tipografia, Sibiu, pag. 143, (ilustr.), prețul fl. —.20.
 (Recenziune în „Familia“ p. 525/98).
- Calendarul Românului**, anul 12, ediț. Tip. diec., Caransebeș, pag. 189, prețul fl. —.30.
Calendarul Aurorii, anul 11, ediț. Tip. Aurora, Gherla, pag. 120, (ilustr.), prețul fl. —.30.
Calendarul Săteanului, anul 9, edit. W. Krafft, Sibiu, pag. 47, (ilustr.), prețul fl. —.17.
Calendarul Plugarului, anul 8, ediț. Tipogr. Mureșan, Brașov, pag. 107, prețul fl. —.26.
Posnașul (cal. umoristic), anul 4, ediț. W. Krafft, Sibiu, pag. 78, (ilustr.), prețul fl. —.36.
Calendarul „Unirei“, anul 3, ediț. Tip. semin., Blaj, pag. 136, (ilustr.), prețul fl. —.35.
Calendarul portativ, anul 1, edit. I. Baci, Tip. Csallner, Bistrița, pag. 235, prețul fl. 1.50.
Almanachul învățătorului român, anul 1, editor Ios. Velcean, Tip. dieces., Caransebeș, pag. 187, (ilustr.), prețul fl. 1.—, (Rec. în „Foaia Pedag.“ Nr. 23 din 1898).

La oaltă au apărut deci 13 calendare în extensiune de 112 coale de tipar, în total în 50.400 exemplare, ceea-ce semnalează o frumoasă creștere atât la numărul (+ 1) și extensiunea (+ 31 coale) scrierilor, câte și la tiragiul lor (+ 2600 ex.).

Tiragiul extraordinar de mare, care face aproape 25% ale producțiunii literare întregi, precum și împrejurarea, că în urma trebuinței generale și a prețului minimal, aceste cărți întră până'n cea mai ascunsă colibă și sunt cetite în tot decursul anului, sunt cea mai evidentă dovadă, că pe nici o altă cale nu pot fi lățite în popor cu mai multă înlesnire cunoștințele folositoare. Autorii noștri, cari la recercarea edito-rilor vor da acestora mână de ajutor pentru a înzestra calendarele cu o lectură cât mai prețioasă, vor face mari și reale servicii intereselor culturale ale poporului nostru.

Pressa periodică.

Pressa periodică, deși strict luat nu aparține întreagă cadrului în care se mișcă acest raport, nu a putut fi trecută cu vederea și a fost aprețiată de noi și până'acum în întregul

ei, pentru-că atât ca factor deadreptul productiv, cât și pentru înriurirea ei indirectă asupra literaturii ca organ critic și ca factor în formarea limbei, a avut și ar trebui să aibă și pentru viitor o deosebită importanță literară. Pressa, și în deosebi și ziarele, la noi nu sunt încă ca la popoarele mari, în mare parte numai organe ce servesc interesele practice ale vieții de toate dăilele; ele lucrează cu un aparat cu mult mai greoiu, au un public în cele economice cu mult mai puțin dezvoltat, decât să se poată pune pe asemenea base.

Gazetele noastre servesc nu atât trebuințele zilnice ale cetitorilor lor, ci mai ales înalte interese naționale și culturale. Din această cauză au și avut în totdeauna un rol mai important și o influință mai adâncă asupra publicului nostru, decât ziarele străine asupra cetitorilor lor.

Plecând din acest punct de vedere, noi aprețiam pressa periodică la acest loc numai ca factor cultural, și fără a ne preocupa de tendințele politice ori de altă natură ale diferitelor organe publicistice, le considerăm numai în activitatea lor îndreptată a servi literatura și prin aceasta cultura popoului român.

În acest respect nu este prea îmbucurător ceea-ce avem să spunem. Am frunzărit pagină de pagină toate numerele foilor noastre, am adunat — alegând cu puțină rigoare — tot ce a putut fi de interes cât de mic pentru literatura noastră, și am văzut că, mai ales ce privesc ziarele noastre, rodul cules este cu totul neînsemnat. În special în capitolele despre literatura istorică și propriu zisă am arătat, că Musele au părăsit aproape cu totul adăpostul avut în pressa noastră și că și critica literară a gazetelor noastre nu stă pe un nivel destul de înalt. Astfel înriurirea de folos mai real a pressei asupra literaturii noastre, se reduce mai ales numai la partea ce o are în formarea și dezvoltarea limbei noastre literare. În această privință s'au făcut la noi progrese îmbucurătoare. Căci până când la alte națiuni, cum spre ex. și la Maghiari, pressa dominată de elemente străine a început a avea în timpul mai nou o influință deadreptul păgubitoare asupra dezvoltării limbei, pân'atunci la noi pressa a fost cel mai valoros factor în formarea limbei noastre literare și a

delăturat așa dicând cu forța curente învechite, ce se în-
cuibaseră în școalele noastre.

Ținând cont de aceste împrejurări, trebuie să regretăm
cu atât mai mult, că decadența presei, sau mai exact a *zia-
risticeii* noastre, ce o-am semnalat în rapoartele noastre pre-
mergătoare, continuă, și crește în dimensiuni îngrijitoare.

Ne vom convinge despre aceasta cu toată înlesnirea din
tabloul următor:

F o i	Nr. foilor	Nri pe an	Tira- giu de Nr.	Prețul		Exempl. pe an	Diferința față cu anul trecut
				fl.	cr.		
Politice: ziare cotidiene	3	822	4,100	36	—	1.117,100	-282,400
foi săptămânale	1	52	700	3	—	36.400	- 5,200
foi populare (săptămânale) ediț. popor. de Dumineca a 2 ziare	1 (2)	52 (104)	8,880	6	—	457,600	+ 62,400
Bisericesci-politice	4	300					
laolaltă	9	1226	16,460	69	—	1.824,220	-218,580
Reviste științifice-literare	2	36	2,000	8	—	25,600	+ 2,800
Reviste beletristice	2	64	1,500	14	—	38,000	- 3,000
Foi umoristice	1	24	1,200	6	—	28,800	- 25,600
În total	14	1350	21,160	97	—	1.916,620	-244,380
Față cu anul trecut	- 2	- 361	+ 1,010	- 11	—	- 244,380	-

Aceste cifre, basate pe informațiunile, ce le-am primit
deadreptul dela redacțiunile foilor noastre, prin urmare pe date
mai mult sanguinice decât pesimiste, arată în sumele finale
o pierdere foarte însemnată.

Resultatul final este, că *foile noastre au tipărit în anul 1898
mai puțin cu 244.380 exemplare* decât în anul premergător, care
față cu anul 1896 de asemenea arătase o scădere de tiraj
de 241.180 exemplare.

Pentru a pute aștepta în mod exact însemnătatea acestor
cifre, va trebui să considerăm separat diferitele ramuri ale
presei periodice, și atunci vom găsi un îmbucurător progres
atât la foile populare (+ 62.400 exemplare), cât și la revistele
științifice-literare (+ 2.800 exempl.), o stagnațiune permanentă
la foile bisericesti și o decadență rapidă la ziare.

Examinând în special producțiunea ziaristicei vom găsi :

Anul	Numărul foilor	Numere pe an	Tirajiu de câte 1 număr	Exemplare pe an
1896	11	1552	19,010	2.246,580
1897	11	1545	16,300	2.042,800
1898	9	1226	16,460	1.824,220

Considerând separat foile bisericesci aflăm :

1896	4	304	4,260	411,280
1897	4	295	2,800	206,500
1898	4	300	2,860	213,120

Vedem deci, că regresul constatat privesce exclusiv numai ziaristica noastră, căci până când celelalte ramuri ale presei periodice, și în deosebi foile populare și revistele serioase arată un progres destul de considerabil, până atunci scăderea tiragiului ziarelor, represintă față cu anul premergător cifra enormă de 282,400 exemplare.

Cercetând, după aceste constatări, cauzele căror trebuie atribuită decadența observată, va trebui să revenim asupra faptului de multe-ori remarcat în rapoartele noastre, că clasa noastră cultă jertfesce pentru literatură relativ cu mult mai puțin, decât poporul de rând, și că în lipsa unui sprijin suficient, atât presa periodică ca și celelalte ramuri literare nu pot lua avântul reclamat de trebuințele și stările noastre.

Am fi însă nedrești, dacă am atribui regresele constatate numai indolenței publicului cetitor. Căci ori-cât de insuficient este sprijinul, ce acesta îl dă literaturii, nu putem nega totuși, că producțiunea literară serioasă în genere e în continuă creștere, — o dovadă că publicul cetitor o caută. Dacă numai la ziaristică face excepțiune în această privință, va avea fără îndoială motive binecuvântate.

Regresul ziaristicei noastre este a se căuta deci nu numai în cauze externe, ci mai ales și în calitățile sale proprii, în scăderile unei mari părți a organelor noastre publicistice.

Cifrele de sus sunt cel mai eloquent verdict asupra ziaristicei noastre.

Ar fi de dorit ca acele cifre să deschidă ochii celor pe cari îi privesce, și să-i îndemne, ca prin o validitare mai bine

cumpănită a forțelor lor, prin abandonarea luptelor purtate mai mult cu armele pasiunii de cât ale rațiunii și de multe-ori cu desconsiderarea tuturor convențiunilor sociale, — să încerce a recâștiga terenul pierdut.

De încheiere lășăm să urmeze consemnarea organelor presei noastre periodice.

- „*Biserica și Școala*“, foaie bisericească școl. și econ., anul XXIII, Tipografia diecesană, Arad, 52 numeri pe an, apare odată pe săptămână, prețul fl. 5. — pe an, redactor Dr. Proca.
- „*Familia*“, foaie beletr. și socială (ilustrată), anul XXXV, Tipografia Lang, Oradea-mare, 52 numeri pe an, apare odată pe săptămână, prețul fl. 8.— pe an, redactor Ios. Vulcan.
- „*Foaia Diecesană*“, organ al eparchiei gr.-or. române a Caransebeșului, anul XIV, Tipogr. diecesană, Caransebeș, 52 numeri pe an, apare odată pe săptămână, prețul fl. 5.— pe an, redactor Dr. P. Barbu.
- „*Foaia Pedagogică*“, revistă științifică, anul III, Tip. arhidiecesană, Sibiu, 24 numeri pe an, apare de 2 ori pe lună, prețul fl. 3.— pe an, redactor Dr. D. P. Barcianu.
- „*Foaia Poporului*“, foaie politică popor. (ilustrată), anul VII, „Tipografia“, Sibiu, 52 numeri pe an, apare odată pe săptămână, prețul fl. 2. — pe an, redactor Dr. E. Dăian.
- „*Foaia Școlastică*“, organ al Reuniunii învățătorilor din archid. Blajului, Tip. seminarială, Blaj, în 1898 n'a existat, apare de 2 ori pe lună, prețul fl. 3.— pe an, redactor Ioan F. Negruț.
- „*Gazeta Transilvaniei*“, ziar politic, anul LXII, Tipogr. Mureșan, Brașov, 289 de numeri pe an, cotidian, prețul fl. 12.—, Nr. de Dumineca, fl. 2.— pe an, redactor Dr. A. Mureșianu,
- „*Revista Economică*“, organ pentru societățile financiare și comerciale, Tip. arhidiecesană. Sibiu, în 1898 n'a existat, apare odată pe lună, prețul fl. 5.— pe an, redactor Dr. C. Diaconovich.
- „*Revista Ilustrată*“, foaie beletristică (ilustrată), anul I, Tip. Csallner, Bistrița, 12 numeri pe an, apare odată pe lună, prețul fl. 6.— pe an, redactor Ioan Baciu.
- „*Revista Orăștiei*“, foaie politică, anul V, Tip. „Minerva“, Orăștie, 52 numeri pe an, apare odată pe săptămână, prețul fl. 3.— pe an, redactor P. P. Barițiu.
- „*Telegraful Român*“, organ politic-bisericesc, anul XLVII, Tipografia arhidiecesană, Sibiu, 144 numeri pe an, apare de 3 ori pe săptămână, prețul fl. 8.— pe an, redactor Dr. E. Cristea.
- „*Transilvania*“, organul Asociațiunii (liter.), anul XXX, Tip. arhidiecesană, Sibiu, 10 numeri pe an, apare de 10 ori pe an, prețul fl. 5.— pe an, redactor Dr. C. Diaconovich.
- „*Tribuna*“, ziar politic, anul XVI, „Tipografia“, Sibiu, 286 numeri pe an, cotidian, prețul fl. 14.— pe an, redactor Dr. E. Daian.
- „*Tribuna Poporului*“, ziar politic, An. II. Tip. Barcianu, Arad, 247 numeri pe an, apare de 5 ori pe săptămână, prețul fl. 10.—, Nr. de Dumineca fl. 2 pe an, redactor I. Russu-Șirianul.
- „*Unirea*“, foaie biser.-politică, anul IX, Tipografia seminarială, Blaj, 52 numeri pe an, apare odată pe săptămână, prețul fl. 6 pe an, redactor, Dr. V. Smigelski.
- „*Vulturul*“, revistă umoristică, Oradea-mare, 26 numeri pe an, apare de 2 ori pe lună, redactor I. Ardelean.

Activitatea literară a Asociațiunii.

Deși mijloacele, ce stau la dispoziția Asociațiunii noastre pentru promovarea literaturii române, sunt preste măsură modeste, activitatea ei pe teren literar totuși nu poate fi taxată de nerodnică.

În sensul concluderii, ce adunarea generală din Beiuș l-a luat în vederea stăgnării continue a literaturii noastre istorice, comitetul central, după cum am amintit și la alt loc, a publicat concurs la un premiu de 500 coroane (plus alte însemnate favoruri pentru autorii scrierilor ce se vor premia) pentru cea mai bună lucrare asupra unui subiect istoric, și anume asupra unei teme de istorie culturală.

Considerațiunile, de cari a fost condus comitetul central la stabilirea substratului acestui concurs, au fost expuse mai pe larg în organul Asociațiunii. Ar fi de dorit numai, să se găsească puteri valoroase, cari să se supună sarcinii de a aduna și exploata izvoarele istoriei renascerei noastre culturale în semiseclul din urmă. Cu cât mai mult va întârzi această lucrare, cu atât mai anevoios ar fi a da un tablou fidel al începuturilor noastre culturale, căci numeroase momente de mare importanță ale acestora nu sunt păstrate decât numai în memoria și în actele particulare ale bărbaților, cari au avut un rol marcant în această epocă și în parte se mai află între cei vii.

Având la dispoziție, an de an, o sumă deși foarte modestă (din fondul Scorțeanu) pentru procurarea și împărțire gratuită de scrieri de cuprins religios-și moral, Asociațiunea, vădând lipsa aproape totală de asemenea scrieri, a publicat un al doilea concurs pentru publicațiuni de această natură, și are intențiunea de a pune pe această cale începutul unei „Biblioteci populare“, care ținând cont de feluritele lipse ale poporului nostru, să dea acestuia cu timpul o serie cât mai bogată de scrieri întocmite anume pentru trebuințele lui reale. Cercurile noastre bisericesci și-ar câștiga un nou titlu de merit, dacă la acest început nu ar lipsi Asociațiunea de spriginul lor.

În editura proprie a Asociațiunii au apărut în anul din urmă două scrieri de mare importanță pentru istoria noastră națională. Anume s'a publicat *Cronica Notarului Anonim al Regelui Béla*, cel mai vechiu și mai prețios isvor pentru istoria poporului român.

Este deadreptul inexplicabil, cum o scriere atât de importantă pentru istoria noastră, o scriere în jurul căreia s'a creat o întreagă și foarte bogată literatură în toate limbile culte, a putut rămâne până acum netradusă chiar în limba română, și astfel neaccesibilă cercurilor mai largi ale publicului nostru cetitor.

D. *Mihaiu Bésán*, notar public în Lugos, s'a supus sarcinei destul de însemnate a face o traducere românească a acestei cronici și cu mare liberalitate a pus-o la dispoziția Asociațiunii, care apoi a tipărit-o împreună cu textul original latin și cu o introducere datorită unui autor competent în chestiune. De regretat este numai, că — din lipsa de mijloace — publicațiunea aceasta nu a putut fi înzestrată încă de acum și cu harta Ungariei de pe timpul descălecării Maghiarilor, care a fost lucrată tot de D. Bésán pe basa unor studii minuțioase.

A doua publicațiune este *Conscriptia Episcopului I. I. Klein* despre starea numerică și bisericească a Românilor din Transilvania la anul 1733. Această cea mai veche statistică a Românilor a fost copiată de zelosul bibliotecar al Asociațiunii după un manuscris din biblioteca Brukenthal, și tot dînsul a îngrijit și de comentarea și tipărirea ei.

Tot în scopul de a servi literatura noastră istorică, Asociațiunea a intrat în relațiune de schimb cu toate societățile literare și științifice neromânesce din țeară, și inavuțind prin aceasta biblioteca sa cu o serie lungă și prețioasă de scrieri, a luat dispozițiuni ca organul ei publicistic, „*Transilvania*“, să țină în curent atât publicul nostru cetitor, cât și mai ales cercurile noastre literare cu toate scrierile străine din patrie, cari ating istoria poporului nostru, ori alte interese ale acestuia. Aceste dispozițiuni au fost cu atât mai necesare, cu cât o asemenea evidență nu s'a ținut pîn'acum de nici o altă so-

cietate sau corporațiune românească, și astfel scriitorii nostri în cea mai mare parte nu au avut nici o cunoștință despre cele ce se publicau despre noi în literatura străină. În vederea acestui neajuns Asociațiunea, după pertractări urmate între organele ei și între mai mulți distinși savanți din România, a creșut că servește un important interes național, inițiând relațiunile de schimb mai sus amintite.

La acest loc avem de raportat, că „Enciclopedia Română“ a înaintat până la litera G, publicându-se pân'acum 16 fascicole, cari cuprind aproape 20,000 articole cu numeroase ilustrațiuni și harte. Critica, poate cu o singură excepțiune, care se referă însă mai mult la chestiuni pur personale, și astfel de interes cu totul secundar, — a continuat a aprecia această publicațiune în terminii cei mai călduroși și măgulitori. Astfel această publicațiune, care până astăzi nu a reclamat nici cea mai mică jertfă din partea Asociațiunii, a contribuit foarte mult și departe preste hotarele țerii la ridicarea prestigiului instituțiunii noastre. Enciclopedia pe jumătate este deja terminată și restul lucrării, ce mai este de săvârșit, se va pute termina în timp apropiat fără greutate mai mari.

În interesul literaturii noastre, comitetul central nu a întârziat a se conforma și însărcinării primite la adunarea generală din Beiuș, de a încerca ștergerea taxelor de vamă atât de păgubitoare, cu cari au fost îngreunate produsele literaturii noastre în regatul român. Delăturarea acestui mare neajuns este mult îngreunată prin faptul, că se va pute face numai cu modificarea unei legi dintre cele mai complicate. Sunt cu toate aceste prospecte, că această piedecă, judecată de toți amicii sinceri ai culturii noastre naționale ca o dispozițiune dintre cele mai nefericite, în timp apropiat va fi delăturată.

O acțiune mai largă și mai spornică pentru promovarea literaturii noastre sperăm, că va pute inaugura Asociațiunea noastră după-ce va executa concludul adunării generale din Beiuș, referitor la înființarea secțiunilor literare prevedute în § 2 al statutelor. Chestiunea aceasta, care formează una dintre cele mai grele probleme ale Asociațiunii, este obiectul

unor studii mai aprofundate, și va deveni actuală îndată-ce vom pute înființa Museul și arhivele proiectate de Asociațiune, cu cari instituțiuni secțiunile literare vor trebui să stee în strinsă legătură.

* * *

În firul celor expuse vom ajunge la conclusiunea, că stările, pe basa cărora Asociațiunea cu ocasiunea ultimelor adunări generale a stabilit principiile conducătoare ale activității sale pe teren literar, deși în multe privințe s'au ameliorat, în genere au ramas nealterate. De aici urmează, că activitatea Asociațiunii în materie literară va avé să se continue și în viitor în direcțiunea apucată.

Dr. C. Diaconovich m. p.

Propuneri.

În vederea raportului secretarului I despre mișcarea literară din anul trecut, comitetul central înaintează adunării generale următorul

Proiect de conclus:

„Adunarea generală, luând act de raportul comitetului central despre activitatea dezvoltată în anul trecut pe teren literar, îl îndrumă a continua lucrarea începută tot pe baza principiilor stabilite de adunările generale anterioare“.

Din ședința comitetului central al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, ținută în Sibiu la 9 August 1898.

Iosif St. Șuluțiu m. p.,
președinte.

Dr. Beu m. p.,
secretar II.

DIN SINUL ASOCIAȚIUNII.

Membrii Asociațiunii.

Terminându-se încassarea taxelor de membri pe calea indicată în Nr. 1—2 al „Transilvaniei“ (pag. 53), dăm și pe anul curent un tablou al stării membrilor la finea lunii Martie.

Din cifrele ce urmează cetitorii noștri se vor pute informa nu numai asupra îmbucurătoarei înmulțiri a membrilor Asociațiunii, ci se vor pute orienta totodată și asupra intensității activității dezvoltate de diferitele despărțeminte.

Observăm încă, că în tabloul ce urmează sunt considerați *numai acei membri cari și-au achitat taxele.*

		Fundatori	Pe viață	Ordinari	Suma	
1.	Despărțem. I. al Brașovului	2	+	7	+	74 = 83
2.	" II. " Branului	0	+	2	+	37 = 39
3.	" III. " Făgărașului	2	+	6	+	34 = 42
4.	" IV. " Sibiiului	7	+	20	+	39 = 66
5.	" V. " Seliștei	1	+	10	+	36 = 47
6.	" VI. " Sebeșului săsesc	3	+	4	+	28 = 35
7.	" VII. " Hațegului	0	+	3	+	14 = 17
8.	" VIII. " Devei	1	+	5	+	40 = 46
9.	" IX. " Orăștiei	3	+	6	+	13 = 22
10.	" X. " Bradului	1	+	2	+	27 = 30
11.	" XI. " Blajului	3	+	4	+	49 = 56
12.	" XII. " Albei-Iuliei	1	+	4	+	13 = 18
13.	" XIII. " Abrudului	3	+	24	+	37 = 64
14.	" XIV. " Clujului	3	+	6	+	21 = 30
15.	" XVI. " Șimleului	5	+	5	+	26 = 36
16.	" XXI. " Năsăudului	12	+	22	+	34 = 68
17.	" XXII. " Bistriței	5	+	7	+	6 = 18
18.	" XXIII. " Turdei	0	+	1	+	14 = 15
19.	" XXIV. " Murășului	1	+	1	+	14 = 16
20.	" XXV. " M.-Ludoșului	1	+	0	+	6 = 7
21.	" XXVI. " Reghinului	2	+	4	+	19 = 25
22.	" XXVII. " Cohalmului	0	+	1	+	11 = 12
23.	" XXVIII. " Agnitei	0	+	0	+	0 = 0
24.	" XXIX. " Mediașului	0	+	0	+	10 = 10
25.	" XXX. " Sighișoarei	0	+	0	+	4 = 4
26.	" XXXII. " D.-S.-Mărtin	1	+	0	+	11 = 12
27.	" XXXIII. " Treiscaunelor	0	+	0	+	4 = 4
28.	" Lugojului	6	+	4	+	36 = 46
29.	" Caransebeșului	1	+	0	+	8 = 9
30.	" Timișoarei	3	+	5	+	52 = 60

31. Desp. Sătmarului	0	+	1	+	30	=	31
32. „ Beiuşului	5	+	2	+	89	=	96
33. „ Bocşei	0	+	0	+	56	=	56
34. „ S.-Miclăuşului-mare	0	+	0	+	18	=	18
35. „ Oraviţei	4	+	14	+	68	=	86
36. „ XV. al Mociului	1	+	2	+	2	=	5
37. „ XVII. „ Deeşului	0	+	1	+	1	=	2
38. „ XVIII. „ Gherlei	0	+	0	+	3	=	3
39. „ XIX. „ Ciachi Gărbăului	0	+	1	+	1	=	2
40. „ XX. „ Betleanului	0	+	0	+	2	=	2
41. „ XXXI. „ Elisabetopolei	0	+	1	+	1	=	2
Afară de despărţeminte	6	+	16	+	36	=	58
Suma	83	+	191	+	1024	=	1298
La finea lui Martie 1898	70	+	184	+	786	=	1040
Resultă deci o creştere	13	+	7	+	238	=	258

SCIINŢĂ, LITERATURA ŞI ARTĂ.

Bibliografie.

În zilele din urmă a apărut: *Partea a VI din Memoriul lui Iosif Sterca Şuluţiu de Cărpiniş*, membru fondator şi membru în comitetul central al Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român; Sibiu Tipografia lui W. Krafft 1899. Un volum 8° de 295 pag. Volumul acesta este continuarea *Memoriului*, din care autorul a publicat 5 părţi în anii precedenţi. Partea a VI. cuprinde următoarele capitole: Biografia lui Ioan Dragoş. — Acte şi documente din istoria Munţilor-Apuseni. Tractat despre faptele Românilor, săvârşite la 1848/9 sub conducerea lui Avram Iancu. — Superficialitatea, şi şovinismul în literatură. — Istoria noastră bisericească. — Istoria se repeşce. — Amintiri de călătorie. — Țiua crucii. — Roma locuta est. — Afacerea Iancu. — Iancu şi Nemţii. — Apreţieri din Țiare. — Fluierul lui Avram Iancu şi cartea de rugăciune a metropolitului Şuluţiu. Doina metropolitului Şuluţiu. — Suplement la biografia lui Dragoş. —

Materialul cuprins în aceasta parte a Memoriului este de valoare istorică durabilă şi serveşte şi ca întregire şi adaus la Biografia lui Avram Iancu şi deci cei-ce posed „Biografia lui Avram Iancu“ a autorului, au neapărată trebuinţă de aceasta parte a Memoriului.

Considerând, că autorul şi din venitul acestei valoroase publicaţiuni jertfeşte o parte pe altarul culturai noastre naţionale, anume destinând 200 fl. pentru „Casa naţională“, recomandăm aceasta nouă publicaţiune a dlui Şuluţiu publicului nostru cetitor cu toată căldura. Se poate comanda la librăria W. Krafft în Sibiu cu 1 fl. 25 cr. plus 10 cr. porto.